

СПРАВА «АЛЕКСАНДРОВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ» (CASE OF ALEKSANDROVSKAYA v. UKRAINE)

(Заява № 38718/16)

Стислий виклад рішення від 25 березня 2021 року

28 червня 2016 року слідчими Служби безпеки України було проведено обшук у квартирі заявниці, після чого її було затримано та через два дні ухвалою Київського районного суду міста Харкова (далі — районний суд) обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. У подальшому районний суд неодноразово продовжував строк тримання заявниці під вартою. Заявниця та її захисники зверталися з клопотаннями про зміну запобіжного заходу та неодноразово з апеляційними скаргами, у задоволенні яких було відмовлено. У жовтні 2016 року Апеляційний суд Харківської області (далі — апеляційний суд) змінив запобіжний захід на цілодобовий домашній арешт, зобов'язавши заявницю не залишати квартиру без дозволу слідчого, прокурора чи слідчого судді.

Заявниця стверджувала, що під час судових засідань її тримали у металевій клітці, а також одного разу під час конвоювання до зали судового засідання до неї було застосовано наручники. Захисники заявниці просили апеляційний суд звільнити її з металеві клітки, але отримали відмову.

Під час перебування під вартою у слідчому ізоляторі (далі — СІЗО) заявницю оглядали різні лікарі, вона проходила різні обстеження та стаціонарне лікування в медичній частині СІЗО. За скаргою захисника заявниці Жовтневий районний суд міста Харкова зобов'язав начальника СІЗО забезпечити невідкладне проходження медичних досліджень заявницею відповідно до висновків приватного лікаря-кардіолога, які заявниця пройшла через два дні. Було встановлено, що стан її здоров'я був стабільним і задовільним. Під час перебування під домашнім арештом згідно з ухвалою суду заявниці було дозволено відвідувати аптеки, медичні заклади тощо, з дозволу слідчого, прокурора або суду, однак ні працівники поліції, ні прокурори не отримували від неї жодних клопотань про відвідування медичних закладів і скарг у зв'язку з цим.

До Європейського суду з прав людини (далі — Європейський суд) заявниця скаржилася за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) на ненадання їй належної медичної допомоги під час тримання її під вартою та відсутність доступу до медичної допомоги під час її домашнього арешту, поміщення її до металеві клітки під час судових засідань та застосування наручників під час конвоювання її до зали судового засідання 12 липня 2016 року; за підпунктом «с» пункту 1 статті 5 Конвенції на незаконність її затримання і за пунктом 3 статті 5 Конвенції на необґрунтоване продовження тримання її під вартою; за статтею 8 Конвенції на обмеження її права на побачення; за статтею 13 Конвенції у зв'язку з її скаргами за статтею 3 Конвенції.

Насамперед Європейський суд відхилив відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції як явно необґрунтовану скаргу заявниці на застосування до неї наручників 12 липня 2016 року, оскільки вона була висловлена у загальних формулюваннях і не підтверджується жодними доказами.

Розглянувши скарги заявниці на неналежну медичну допомогу, Європейський суд визнав, що протягом її відносно короткого періоду тримання під вартою за заявницею велося регулярне спостереження лікарів СІЗО та лікарні, які доклали зусиль для вирішення її проблем зі здоров'ям, тому не можна зробити висновок, що надана їй медична допомога та лікування були неналежними або недостатніми. Також Європейський суд зазначив про відсутність доказів, що заявниця під час домашнього арешту клопотала про надання їй дозволу органами державної влади на госпіталізацію та отримала відмову, або, що їй не давали дозвіл на відвідування аптеки або медичного закладу. З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що не було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з цим.

Щодо скарги заявниці на тримання її в металеві клітці під час судових засідань Європейський суд зазначив, що національні суди не оцінювали, чи існували в залі судових засідань якісь загрози безпеці, що вимагали, щоб заявниця, яку також охороняли працівники варті, перебувала в металеві клітці. З огляду на те, що тримання особи у металеві клітці під час судового розгляду само собою є приниженням людської гідності, Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, констатував порушення статті 3 Конвенції.

Стосовно скарги заявниці на незаконність її затримання Європейський суд зауважив, що заявницю було затримано після проведення обшуку у її квартирі та вилучення предметів, які становили підставу для її затримання. З огляду на те, що протокол затримання заявниці не відповідав положенню КПК України, і за відсутності чіткої інформації про те, чому було застосовано відповідне положення, Європейський суд констатував порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявниці на необґрунтоване продовження тримання її під вартою, Європейський суд зауважив, що як у своїй первинній ухвалі про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, так і у своїх подальших ухвалях про продовження строку тримання заявниці під вартою, суди здебільшого посилалися на ті самі підстави, до того ж належним чином не розглянули можливість застосування альтернативних запобіжних заходів, та констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Скаргу заявниці за статтею 8 Конвенції Європейський суд відхилив як явно необґрунтовану відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції, оскільки хоча органом державної влади знадобився певний час для задоволення клопотання про побачення, заявниця не довела, що це якимось негативно вплинуло на її права.

Скаргу заявниці за статтею 13 Конвенції Європейський суд відхилив відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції як безпідставну з огляду на відсутність порушення статті 3 Конвенції в частині щодо медичної допомоги.

Щодо інших стверджуваних скарг заявниці Європейський суд зауважив, що заявниця не підтримала ці скарги і не надала жодних доводів у своїх зауваженнях щодо прийнятності та суті цих скарг. За цих обставин Європейський суд дійшов висновку про відсутність підстав розглядати ці скарги.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* прийнятними скарги заявниці за статтею 3 Конвенції щодо медичної допомоги, наданої їй під час тримання під вартою, доступу до такої медичної допомоги під час її перебуванням під домашнім арештом, а також щодо тримання її в металевих клітках під час судових засідань, за підпунктом «с» пункту 1 статті 5 Конвенції на її затримання 28 червня 2016 року та за пунктом 3 статті 5 Конвенції на продовження строку тримання її під вартою; оголошує неприйнятними скарги за статтею 3 Конвенції щодо застосування наручників 12 липня 2016 року, за статтею 8 Конвенції щодо права на побачення та за статтею 13 Конвенції у зв'язку зі скаргою за статтею 3 Конвенції стосовно медичної допомоги, наданої під час тримання під вартою; і вирішує не продовжувати розгляд решти скарг заявниці;

2. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з триманням заявниці в металевих клітках під час судових засідань, і що не було порушено зазначене положення у зв'язку з медичною допомогою, наданою їй під час тримання під вартою, та доступом до такої допомоги під час її перебування під домашнім арештом;

3. *Постановляє*, що було порушено підпункт «с» пункту 1 статті 5 Конвенції щодо затримання заявниці 28 червня 2016 року;

4. *Постановляє*, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з продовженням строку тримання заявниці під вартою;

5. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати питання щодо прийнятності та суті скарг заявниці за пунктами 3 — 5 статті 5 Конвенції, що суди відмовились перевіряти законність її затримання, що ухвала від 30 червня 2016 року не була оперативно переглянута і що за стверджувани порушення її прав за статтею 5 Конвенції не передбачалося надання відшкодування шкоди; за статтею 13 Конвенції у зв'язку зі скаргою за статтею 3 Конвенції щодо тримання в металевих клітках під час судових засідань; і за статтею 14 Конвенції у поєднанні з пунктом 3 статті 5 Конвенції;

6. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(і) 15 600 (п'ятнадцять тисяч шістсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

(ii) 3 563 (три тисячі п'ятсот шістдесят три) євро, з яких 3 000 (три тисячі) євро мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок пана Тарахкала, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

7. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».